

Alain Finkielkraut^{*} A fedetlen arcú antiszemitizmus

Jean-Marie Colombani, a *Le Monde* igazgatója szeptember 11-e másnapján tett kijelentéséről: „Mi mindannyian amerikaiak vagyunk”

Önmagamra ismertem ebben a mondatban. Felismerem benne azokat az érzelmeket, amelyeket a manhattani és a washingtoni támadások képei láttán átéltem. Törekedni kell arra, hogy meglássuk e mondat rendkívüliségét. A „Mi mindannyian” természetesen nagyon régi szófordulat. Amikor kimondjuk, általában azzal a szándékkal tesszük, hogy legalább elméleti és szimbolikus közösségünket hangsúlyozzuk egy olyan hatalommal szemben, amelyik a megkülönböztetésre játszik, és megjelöli azokat, akiket üldözni akar. A mondat – „Mi mind német zsidók vagyunk” – azt jelenti, hogy nincs joguk ahhoz, amit éppen tesznek: a megkülönböztetéshez. Valójában a paradigmátikus esemény a dánoknál következett be, akik magukra öltötték a sárga csillagot, amikor a németek a zsidó lakosságot el akarták különíteni. A „Mi mindannyian amerikaiak vagyunk” más rendbeli kijelentés, mivel nem arról van szó, hogy egymással való hasonlóságunkat jelezzük egy megkülönböztetésre törekvő hatalommal szemben. Ellenkezőleg. Felismerünk egyfajta meg nem különböztetést, megállapítjuk, hogy mindannyian ki vagyunk téve effajta erőszaknak, szóljon bár Amerikának, támadja akár az Iker Tornnyokat, de amely bármely párizsi, londoni vagy német épületet vagy szimbólumot megcélozhatott volna.

Fotó: Kőbányai János

A „Mi mindannyian amerikaiak vagyunk” válasz arra a meg nem különböztetésre, amellyel maguk a terroristák sújtottak minket.

A másik dolog, amire ez a mondat emlékeztet engem, egy rendkívül szomorú paradoxon. Amerika minden ember számára potenciális állampolgárságot jelentett. Nem azt mondtuk, hogy „Mi mindannyian amerikaiak vagyunk”, hanem azt, hogy

„Talán holnap, ha a dolgok rosszul alakulnak, amerikaiakká válhatunk”. Amerika olyan volt, mint a fellebbezés a történelem tragédiáival szemben. És íme, hirtelen a tragédia Amerikát is eléri, és mi mind amerikaiakká válunk, vagyis mi mindannyian sebezhetőek vagyunk, mindannyian a történelmi tragédia potenciális áldozatai vagyunk. Vagyis ma már nem létezik az ígért földje. És ez természetesen mélységes, feneketlen gyász.

Az antiszemita akciók fellángolásáról, különösen az észak-afrikaiak által sűrűn lakott kerületekben

Ez egy rendkívül súlyos jelenség abban az értelemben, hogy nemcsak nemzeti vonatkozású. Az antiszemitizmus az egész világon megerősödött, mint ahogy azt a durban konferencia eseményei mutatták. Ezt a konferenciát azért hívták össze, hogy a föld országait egyesítse a rasszizmus, az intolerancia és a xenofóbia ellen, ám végül szinte kizárólagosan arról szólt, hogy nemcsak Izraelt, hanem a zsidókat és a rabszolgatartó nyugatiakat is

^{*} A *L'Arche* című folyóirat Ilana Cicurel vezetésével és a Zsidó Közösség Rádiójával (La Radio de la Communauté Juive) együttműködve új rovatot indított, amelyben Alain Finkielkraut minden hónapban az éppen aktuális témákról fejt ki véleményét.

megbélyegezze. Izrael bírálata az arab-muzulmán világban az utóbbi néhány évben vad antiszemita fordulatot vett. Izraelen keresztül a zsidókat vonják felelősségre, és Izraellel szemben az apokaliptikus antiszemitizmus legdurvább sablonjait elevenítik fel: a kiválasztott népét, amely felhatalmazva érzi magát, hogy a világot uralja; egy Isten-gyilkos népét, amely bűnre született, és aki a palesztinokon hajtja végre ugyanazt, amit Jézus ellen elkövetett. Ezt mondta a pápának például Asszad elnök is, mikor az Szíriába látogatott. Franciaországban ennek a teljességgel lázító diskurzusnak az újjáéledését és tettekbe torkollását éljük meg. És természetesen meg vagyunk döbbenve annak a sajátosan francia egyenlőtlenségnek a láttán, amely kipellengérezzi az antiszemita tetteket vagy kijelentéseket, ha azok a szélsőjobbtól származnak (vagy ha úgy vélik, hogy onnét származnak), ám ha a Franciaországban született másodgenerációs észak-afrikaiaktól vagy az arab-muzulmán világból erednek, akkor palástolják vagy lényegtelennek tüntetik fel azokat.

Azzal kell kezdeni, hogy elfogadjuk: a valósággal szembe kell nézni. Nem kereshetünk több mentesítést az antiszemitizmusra. Nem eshetünk többé a „kettős mérce” tradicionális antifasiszta csapdájába (a fasiszták bűnösek azért, amit mondanak és tesznek, ám a többiek magatartására mindig van magyarázat, lévén, hogy kitaláltak). Nem kereshetünk kifogásokat, nem mondhatjuk, hogy „meztelen a király!”. Ez tiszta antiszemitizmus, semmi más, mégpedig rendkívül súlyos antiszemitizmus, pontosan azért, mert létrehozóikat nem vádolhatjuk vétkességgel: ők fittyet hánytak az európai történelemre.

Ezzel kell kezdenünk. Ez az elsődleges feltétele annak, hogy végbemehessen az integrációt segítő munka. Ennek a munkának nem lehet alapja a képmutatás vagy a borzalom leplezése. Szakítanunk kell a kialakulófélben lévő szélsőséges iszlám diskurzussal. Ha ezt nem tesszük meg, néhány másodgenerációs észak-afrikai elszakadása, akiket az uralkodó szélsőségek védnek, a zsidók növekvő elszigetelődését vonja majd maga után. Ez pedig a Köztársaság kettős arculcsapását jelenti majd.

Az antiszemitizmus elleni harc akadályainak elkerüléséről

Elsőként itt az a rizikó, hogy Franciaországban mindez a palesztin–izraeli konfliktus következmé-

Schnitzler János: Magányos figura enteriórban

(Az Első Magyar Látványtár gyűjteményéből,
Tapolca-Diszel)

nyeként, szerencsétlen visszaütéseként jelenik meg, mintha egy nemzetek közti problémáról lenne szó. Ez a multikulturalista logika veszélye. Az antiszemitizmus egyetemes probléma. Az antiszemitizmus a Köztársaságot veszi célba. Mostanában gyakran eszembe jut egy csodálatra méltó szöveg, melyet a *Les Annales* című folyóiratban olvastam. Pierre Vidal-Naquet apjának újsága volt ez, aki a megszállók ellen harcolt, mielőtt Auschwitzba deportálták volna. Viselnie kellett a sárga csillagot, s azt mondta: „franciaként érzékelem azt az igazságtalanságot,

amelyet mint zsidón követtek el". Az antiszemitizmus, a Marseillaise kifütyülése a párizsi Francia Stadionban¹, a tűzoltók és rendőrök elleni agresszió, és még sorolhatnánk a példákat a teljes elszakadás jelei, amelyek kihívást jelentenek a Francia Köztársaságnak.

A második akadály, amely inkább egyfajta kísértés, az a gondolat lenne, hogy mivel Izraelt antiszemita módszerekkel támadják, emiatt Izraelt szükségszerűen nem érheti bírálathoz. Kísértésbe eshetnénk, hogy egy aljas kritikát használjunk fel a célból, hogy elhallgattassuk a bírálathoz. Azt hiszem, másképpen kell érvelni. A lehető legvilágosabban vissza kell utasítani, hogy ezzel a diskurzussal lepakoljunk azért, hogy holnap egy helyet felszaba-

dítsunk a politika számára. A politikának vissza kell nyernie a jogait – vagyis a tárgyalás, a kompromisszum gyakorlatát, ami Izraeltől természetesen áldozatokat követel majd. Néhány telepről le kell mondani, és a telepeseket át kell csoportosítani olyan területekre, amelyet a Camp David-i találkozón jelöltek ki tárgyalás útján. Erre mind fel kell készülnünk.

Az Izrael megfeddése című, 1983-ban a Denoël Kiadóknál megjelent könyvben kifejtett elemzés aktualitásáról, mely szerint az anticionizmus álarcja mögé egy újfajta antiszemitizmus bújt

Ebben a könyvben, amit Libanon izraeli inváziójának pillanatában írtam, egy racionális Izrael-bírálat érdekében emeltem szót. A politika kritikáját állítottam szembe ezzel a kissé esztelen rosszállással, amely Izraelnek szól. De akkoriban még nagyobb elővigyázatossággal bántak a nyelvvél. Természetesen voltak a náci viselkedésére emlékeztető – gyomorforgató – rögeszmés metaforák és hasonlatok. De ma, mintha a palesztinok hagynák magukat beleveszni, elmerülni az iszlám világba, és mintha nem izraeliekkel találnák szemben magukat, hanem általában zsidókkal. Bin Laden azt mondja: „a zsidók”; mindenki azt mondja: „a zsidók”. Ez egy, a legkisebb óvatosságot nélkülöző, meztelen, fedetlen arcú antiszemitizmus. Már túl vagyunk azon a szégyenletes ENSZ-határozaton, amely egybemosta a cionizmust a rasszizmussal. Átléptünk egy újabb fokot, ebben teljesen biztos vagyok.

Barbara Spinelli „A Judaizmus mea culpa nélkül” című cikkéről, melyet a La Stampa közölt. Ebben a cikkben, amely Olaszországban nagy vitát kavart, a szerző felszólítja az izraelieket és a zsidókat, hogy tanúiságnak megbánást a palesztinokkal és az iszlámmal szemben, és Izraelt az egyetlen olyan országgént tünteti fel, amely szeptember 11-e után is meg van győződve sebezhetetlenségéről

Barbara Spinelli cikkével – aki nagy erkölcsi tekintéllyel rendelkezik Olaszországban és az ország határain kívül és aki részt vett az antitotalitárius baloldal néhány nagy csatározásában – bezárult a Willy Brandt kancellár által 1970. december 7-én megnyitott kör. Akkor lengyelországi hivatalos útja alkalmából Brandt térdet hajtott a varsói gettó emlékműve előtt. A megbánás itt kezdődött; és

Schnitzler János: Zongoránál ülő nő

(Az Első Magyar Látványtár gyűjteményéből,
Tapolca-Díszel)

1970-től napjainkig egyre mélyül Németországban, és áterjedt más országokra is. Megbánástól megbánásig jutunk. Franciaország Jacques Chirac – nem sokkal beiktatása után – Vichyról tartott beszédén, majd a Papon-peren² keresztül gyakorolt bűnbánatot. Ugyanezt az egyház is megtette. Gratulálhattunk magunknak, és azt gondolhattuk, hogy ez a hozzáállás méltányos, és hogy a nagy európai nemzetek egyfajta érettségét bizonyítja.

Akkor kezdtem gyanakodni, amikor néhány német nekiállt leckét adni, és elkezdte mondogatni: ideje, hogy a nemzetek egy poszt-nacionális fordulatot tegyenek, amihez a legjobb módszer a bűnös múlttal szembeni távoltage. Németország újból a morális imperializmus helyzetében találta magát. Ez a fordulat már kezdett idegesíteni. De arra nem gondoltam, hogy a dolgok odáig fajulhatnak, ameddig végül is fajultak, vagyis Barbara Spinelli esetéig, aki a bűnbánás csodálatra méltó látványát szemlélve azt mondja, hogy minden nép mea culpát gyakorol, letérdelve, mint Willy Brandt, és hogy az egyetlenek, akik nem ereszkednek térdre, azok az izraeliek. Ők talán nem a történelem új náciái, de a legveszélyesebb népek közé tartoznak, mivel a rossz lelkiismeret előtt sebezhetetlennek mutatkoznak. Nem férközhetnek hozzájuk; érintetlenek maradnak. Izrael lényét dicsőséges és imperialista spontaneitással bontakoztatja ki.

A szív ekkor összeszorul, mert azt mondjuk magunknak, hogy meglobogtattuk az „emlékezés feladata”³ zászlaját – ez volt a megbánás értelme – azért, hogy elítéljük az antiszemitizmust, akárhogy nyilvánul is meg, akárhol bukkan is fel. De valójában mit is találunk az „emlékezés feladata” végén? A zsidók gyűlöletét, akik abban bűnösök, hogy nem voltak képesek egy korrekt és elfogadható „emlékezés-feladatot” produkálni. Ez egy döbbenetes és tarthatatlan paradoxon.

Sokáig azt tartottuk: az egyik oldalon ott az emlékezés feladata, a másikon a felejtés, amely gyűlölethez vezethet. Márpedig most együtt kell számba venni az emlékezet feladatát és a gyűlölet növekedését. Minél inkább jelen lesz az emlékezés, a zsidók annál inkább ki lesznek téve annak a vádnak, miszerint ők nem olyan jó emberek mint a németek, akik képesek voltak megtenni azt a zsidókkal szemben, amit a zsidók képtelenek véghezvinni a palesztinokkal szemben.

Természetesen ez maga a téboly. E tébolynek az a lényege, hogy elhitheti: az izraeliek, akiknek

Fotók: Lugnot, Lugo, László

**Schnitzler János:
Linóleummetszet az Iszonyat ciklusból**

(Az Első Magyar Látványtár gyűjteményéből,
Tapolca-Disszel)

kétségkívül van mit a palesztinok szemére vetniük – sebezhetetlennek érzik magukat, és hogy ők az egyetlen olyan nép a világon, amely továbbra is sérthetetlennek tartja magát szeptember 11-e után. Valójában az ellenkezője igaz: a merényletek után az amerikaiak azok, akik izraelieknek érezték magukat. Az amerikaiak sebezhetősége az izraeliek mindennapja.

Ez nem menti Izrael politikáját. Sőt, Izrael bírálata talán ebből is kiindulhat: egy nép, amely fél, talán nincs felkészülve az elengedhetetlen engedményekre, és amikor eljön az ideje, talán nem lesz képes megragadni a béke lehetőségét, mert a béke kockázatokkal jár, és mert ostromállapotban nem mindig van merszünk vállalni a békéhez szükséges veszélyeket.

Nem Izrael ártatlanságát bizonygatom, de teljeséggel helytelennek tartom ezt a kritikát. És állítom, hogy ez pontosan az emlékezés mámorának következménye. Íme, az emlékezettől ittas emberek, és íme, hová vezet az ittasság.

A Nouvel Observateurben megjelent Sara Daniel-cikkéről. Az újságíró szerint, aki cikkét javarészt az arab nők ellen elkövetett „becsület elleni bűntényeknek” szenteli, azzal vádolja az izraeli katonákat, hogy paleszt-

tin nőket erőszakoltak meg, tudván, hogy ennek következtében saját családjuk fogja e nőket meggyilkolni

Nehéz elképzelni, hogy ez az állítás egy technikai hiba következménye. Hiszen érvelésbe illeszkedik. Nem arról van szó, hogy belekötnék a *Nouvel Observateur*-be. Egyszerűen csak van itt valami nagyon árulkodó. Kézünkben egy cikk, melyet az iszlámnak és az iszlám szokások legijesztőbb aspektusainak szenteltek. Nyugaton nehezen fogadunk el kritikai magatartást egy idegen civilizációval szemben. Semmi esetre sem akarjuk az arrogancia vagy a leereszkedés látszatát kelteni. A gyarmatosítás szégyene továbbra is rányomja bélyegét a világertelmezésünkre, a világról alkotott képünkre. Ennek következtében majdhogynem kötelezővé válik, hogy belerángassuk Izraelt egy olyan ügybe, amelyhez semmi köze, mintha arról lenne szó, hogy könnyítsünk rossz lelkiismeretünkön. Még akkor is, amikor az iszlám becsület elleni bűntényeiről beszélünk, a legbűnösebbeknek az izraelieket tartjuk.

Nagyon óvatosnak kell lenni, mert ez divatos sporttá, kondicionált reflexé kezd válni. Szeptember 11-e: az ok, az eredet Izrael. És ha az ok Izrael, akkor a felelős is Izrael.

Jelen esetben kinek van hasznára a becsület elleni bűntény? Aligha Izraelnek, mivel az izraelieket vádolják azzal a mendemondával, hogy palesztin nőket erőszakolnak meg, tudván, hogy megölik majd őket. Tehát emberiség elleni bűntettet követnek el. Súlyosabb bűntettet annál a régi és szörnyű szokásnál, amelytől ezek az emberek nem tudnak megszabadulni. Olyan hidegvérrel elkövetett bűntényről van szó, amelyet azok a nyugatiak követtek el, akik az emberi jogokon nőttek fel, és akiknek tehát nincs semmilyen kulturális mentségük rá.

Ebben az a kísértés érhető tetten, amely Izraelt

mindig minden bajok forrásának kiáltja ki. Ez a kísértés felerősítheti paranoiánkat. És kedvet érzek arra, hogy könyörögjek ezeknek az embereknek, akik csak azért fohászkodnak, hogy tétessék igazság a palesztinoknak: ha paranoiássá tesznek minket, senki számára sem lesz igazságtétel.

FRANCIÁBÓL FORDÍTOTTA:
KÁDÁR KRISZTINA

JEGYZETEK

¹ 2001. október 6-án a Franciaország–Algéria-mérkőzés során a Franciaországban élő bevándorlók Algériának szurkoltak. Franciaországgal szembeni nemtetszésüknek úgy adtak hangot, hogy „kifütyülték” a Marseillaise-t, inzultálták a játékosokat, kövel dobálták a tribünt, ahol a kormány tagjai ültek és bin Ladent éltették. – a ford.

² Maurice Papon a Vichy-kormányzat idején Gironde megye prefektúrájának főtitkára volt 1942-től 1944-ig. Pere 1997. október 8-án kezdődött. Az ellene felhozott vád értelmében Papon tíz zsidókat szállító transzport Drancyba küldéséért volt felelős. Az 1998. április 2-án meghozott ítélet szerint Papon mentesült az emberlés vádjá alól, és 10 év közelettlől való visszavonulást róttak ki rá büntetésként. – a ford.

³ Finkielkraut itt Paul Ricoeur szó- és fogalomhasználatát veszi át. Ricoeur a Seuil Kiadónál 2000-ben megjelent, *La mémoire, l'histoire, l'oubli (Az emlékezés, a történelem és a felejtés)* című könyvéről van szó, amely az egyéni és kollektív emlékezés szerepét elemzi a szegyenletes történelmi események kapcsán. Az emlékezés feladatunk, állítja a filozófus: ennek a felszólításnak vizsgálja az értelmét, helytállóságát és tétjeit. Számára csak az a felejtés jöhet számba, amelyik a megbocsátáshoz vezet, mert ez segíti a gyász munkáját és ennek segítségével juthatunk el egyfajta gondtalanság állapotába, ha már az ártatlanságot nem hozhatjuk vissza. – a ford.

SCHNITZLER JÁNOS

1908-ban született. Autodidakta művész volt, utóbb a KÚT (Képzőművészek Új Társasága) tagja. Budapesten az Egyesült Izzóban dolgozott tisztviselőként. 1934-ben kommunista sejten kívüli alapító tagja volt a Szocialista Képzőművészek Csoportjának, akiknek kiállításain is részt vett (Grafikai Kiállítások 1934 és 1935; Újrealisták, Tamás Galéria, 1936; Viipuri, Helsinki, 1940; MOSZ-székház, 1941; Szabadság és Nép freskótervpályázat, Vasasok Székháza, 1942). Munkái szerepeltek a 18 művész 48 rajz című albumban (Unitas-kiadás, 1942). Egykori társai úgy emlékeztek rá, mint aki keveset vitatkozott és sokat dolgozott – rajzolt, linót metszett. A korabeli kritikák munkáiról elismerőleg szóltak; műveit rendre kiemelték a kollektív kiállítások anyagából. 1944-ben Ukrajnában, munkaszolgálatban halt meg. – Részlet az Elő Magyar Látványtár Alapítvány kiállításának katalógusából. Ez volt az első alkalom, hogy Schnitzler János számára önálló kiállítást rendeztek (Óbudai Társaskör Galéria, Budapest. 1991. június 25–szeptember 8.)